

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED
CL. ESKILDSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN

INDHOLD:

1. *Tycho Filskov*: Andreas Grau.
2. *Thade Petersen*: Gamle Sømandsslægter og gamle Skikke paa Rømø.
3. Trøjborg.
4. Anna Hans-Kones Husraad.
5. Nordslesvigske Sagn.

Nr. 1. 12. Aarg.

1. Juli. 1935.

Sønderjyllands Kreditforening

Telf. 398 Haderslev Telf. 399

Aktieselskabet

Københavns Tarm Kompagni

Frederiksholms Kanal 26, København K.
Central 5595. Telegradr. Danskslagt.

Anders Lervad & Søn

Askov pr. Vejen

Fabrikation af: Haand- og Kunstvæve med alt Tilbehør, Høvlebænke og Værktøj til Støjd og Husflid. - Bogbinderværktøj. - Kurvemager-værktøj. - Alt i prima Kvalitet med fuld Garanti og til billigste Priser. Priser paa Forlangende.

NEW DEPARTURE FRIHJULSNAV

BEDST

BILLIGST

BRØRUP-VÆVEN.

Eneste danske Væv, der tilfredsstillter de mange Krav, der stilles af Hjemmевæverskerne. - - - - - Forlang Tilbud!

Poul Clausen, Brørup, ^{Leverandør til} Væveskolen Askovhus.

Spare- og Laanekassen for Fres og Kalvsund Herreder

i Rødding
(stiftet 1872)
Kontortid 9-12 & 2-5.

Køb dansk Arbejde!

Banken for Brørup og Omegn.

Aktieselskab.
Kontortid 10-12 & 2-4.
BRØRUP.

Overfarten Middelfart-Snoghøj

Korteste og bekvemmeste Overfart over Lillebælt.
Tilkørselsforhold ideelle. Moderne Færger.

Fra Middelfart: 1, 2, - 4, 5, 6, 7, 7,30, 8, 8,30, 9,9,30, 10, 10,30, 11, 11,30, 12, 12,30, 13, 13,30, 14, 14,30, 15, 15,30, 16, 16,30, 17, 17,30, 18, 18,30, 19, 19,30, 20, 20,30, 21, 21,30, 22, 22,30, 23, 24.
Fra Snoghøj: 0,15, 1,15, 2,15, - 4,30, 5,30, 6,30, 7,30, 8, 8,30, 9, 9,30, 10, 10,30, 11, 11,30, 12, 12,30, 13, 13,30, 14, 14,30, 15, 15,30, 16, 16,30, 17, 17,30, 18, 18,30, 19, 19,30, 20, 20,30, 21, 21,30, 22, 22,30, 23, 23,30

Støt dansk Industri

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK • TRAADVÆRK • VALSEVÆRK

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør
Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.
Kontortid: 10-1 og 3-6.

Forlang **Gulvtæpper**

fra
Sønderjydsk Tæppefabrik
A. R. KJÆRBY
Højer

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10-12 og 2-4.

VEJEN.

$\frac{A}{S}$ Det Nordiske
Kamgarnspinderi,
Sønderborg.

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1½ Million

DANSK ANDELS
LIVSFORSIKRINGSELSKAB
KOLDINGHUS

Jernbanegade 41 Kolding
Afdeling for Opsparingsuhre

Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:
9-12, 2-4. Lørdag 9-1.
HADERSLEV

Folkebanken
for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9-1, 3-5.
SØNDERBORG

Alfred Benzon

København

C. 194

Halmtorvet 29.

D. R. S.

1. Juli 1935.

ANDREAS GRAU

f. 28. 6. 1883 — d. 5. 6. 1935

Da Andreas Grau Pinselørdag stedtes til Hvile paa Sønderborg Kirkegaard, lededes han til Graven af en Skov af smældende Dannebrogspaner. Efter femten Aars Forløb er Synet af Dannebrog, frit vajende i Sønderjylland, blevet et tilvant og næsten dagligdags Syn. Men engang imellem maa man alligevel standse og undres over, at dette er Virkelighed, at Drømmen har faaet Kød og Blod, at »det som Fædrene har kæmpet, Mødrene har grædt« har naaet sin Opfyldelse for vore Øjne. Andreas Grau var fra sin tidligste Ungdom med i Arbejdet for, at den gyldne Drøm kunde fuldbyrdes, og han trættedes ikke, da det første Maal var naaet. Han viede sit Liv indtil dets sidste Stund til Arbejdet for at gøre Genforeningen inderlig og hel.

Hvis Andreas Grau i sin Ungdom var bleven spurgt, om han vilde være villig til at dø i sin bedste Manddomsalder, fra Hustru og Børn, som stadig trængte til ham, fra et Arbejde, som han endnu stod midt i, om han vilde være villig til at dø saa tidligt, dersom han til Gengæld kunde faa sin Grav i et frit, dansk Sønderjylland, med Dannebrog vajende over sin Kiste, hvad mon han da vilde have svaret? Han vilde utvivlsomt have svaret Ja. Det vilde forhaabentlig mange af os have gjort, men om Andreas Grau veed vi det i hvert Fald. Og denne Lykke, at opleve Genforeningen, timedes ham jo, som den timedes os. Han oplevede at se ogsaa sin Gerning bære Frugt, og hvad kan næsten være bedre?

Andreas Grau havde sin egen Gerning iblandt os, sit særlige Kald. Han havde faaet den Gave at kunne tale til de Unge, saa at de vaktes og lyttede, som de ikke havde lyttet før. Om sin Færd i »den truede Firkant« forud for Oprettelsen af Slogs Herreds Ungdomsforbund i Begyndelsen af Aaret 1913 fortæller han selv, hvorledes han sammen med Hans Brink fra Rørkær kørte paa »Husbøsøg« rundt i de truede Sogne, hvor der indtil da kun havde været holdt forsvindende faa danske Møder, og hvorledes de enkelte Familier maatte bearbejdes, førend de vovede at gaa med. Men havde Andreas Grau først samlet en Del Unge, og fik han Lejlighed til at tale til dem, saa kunde de ikke modstaa. De Delegerede fra Bylderup, som var mødt til et Tillidsmandsmøde i Jejsing med Mandat til at stemme imod Oprettelsen af Slogs Herreds Ungdomsforbund, vendte om Aftenen hjem som Bestyrelsesmedlemmer. Efter kort Tids Forløb var der fra de nationalt »døde« Egne indmeldt 287 Medlemmer i Forbundet, og kort Tid senere deltog 200 af disse Unge i den første samlede Udflugt fra Slogsherred nordpaa, til Sydlyn.

Ved et af de første Møder i Slogsherredshus var det lykkedes at faa samlet et ret stort Antal Unge fra Egnen, men de var meget lidt mødevant, og Lederne var, fortæller en Deltager, noget spændt paa, om det vilde lykkes den gamle Frimenighedspræst Poulsen fra Bovlund, der skulde være Hovedtaler, at fange og fastholde deres Interesse. Men saa rejste Andreas Grau sig og talte til dem, saa de, som min Hjemmelsmand sagde, stirrede paa ham, ja, g a b e d e imod ham, saa betaget blev de. Han lukkede dem bogstaveligt talt op, saa da Poulsen bagefter fik Ordet, var det som en helt anden Forsamling at tale til.

Saaledes kunde Andreas Grau være i sin Ungdom, naar han var bedst. Der er blevet sagt om nogle af de Mænd, der genrejste Modet og Fremtidsroen i det danske Folk efter 1864, at de kunde faa Drengene til at lytte, saa de gik ud som Mænd. Det kunde ogsaa Andreas Grau i sine bedste Stunder, naar han var ude i sin Gerning for Danmark. Han var i ikke ringe Grad medvirkende til, at vi i Aarene ind under Krigen efterhaanden stod med en Ungdom saa bevidst dansk, saa arbejdsglad og saa offerglad som aldrig tilforn.

Andreas Grau var en aandfuld Taler, men samtidig en flittig Arbejder i Sagens Tjeneste. Han sparede aldrig paa Kræfterne og bød vistnok ofte sit ikke ret stærke Helbred mere, end det kunde taale, saa at Sygdom til Tider var en hyppig Gæst. Men hans medfødte lyse Sind overvandt som oftest al Tyngsel, og faa kunde som han være Midtpunktet i et hyggeligt Samvær. Sine Venner var han en trofast Ven, og gennem fem Aars dagligt Samarbejde har jeg lært at værdsætte ham som den gode Kammerat, uden Svig og uden Bagtanker. Vi kender allesammen Andreas Graus svage Side. Hans frødige Aand fødte ustandselt Ideer og Planer til den danske Sags Fremme. Mange af disse Planer var udmærkede, nogle af dem udførtes med Held, for andres Vedkommende glippede det i Udførelsen. Svagheden var, at Udgifterne ikke altid holdtes stærkt nok nede, eller at deres Stigning ikke mødtes af en tilsvarende Stigning i Indtægterne. Vi kender alle dette Forhold, som ved Lejlighed har været Genstand for Kritik. Men nu ved hans Død skal det siges, hvad vel iøvrigt næppe nogen har tvivlet om, at Andreas Grau gennem alt sit Arbejde og med alle sine Planer altid kun tænkte paa Sagen, aldrig paa sig selv. Det var aldrig egen Ære eller Fordel, han stræbte efter, men kun Danmarks Ære og Danmarks Lykke. Danmark var hans Kærlighed fra hans tidlige Ungdom og til Døden tog ham. Endnu paa Dødslejet syslede han med Planer til Styrkelse af den nationale Front.

Andreas Grau har som Taler og Skribent udført sin gode Part af Arbejdet paa Danmarks sydligste Folkeager, og ingen har tjent Danmarks Sag med et renere Sind end han.

TYCHO FILSKOV.

GAMLE SØMANDSSLÆGTER OG GAMLE SKIKKE PAA RØMØ

AF THADE PETERSEN

1.

Rømø er en lille, lav, for største Delen mager Ø, der forblæst og sandflugthærgen ligger ud imod, ja ude i det aabne Vesterhav, hvis Bølger indtil for 8—10 Aar siden mangen Stormnat skyllede hen over næsten Halvdelen af Øen. Dens magre Jorder bød kun knap Føde. Derfor har Beboerne fra Arilds Tid søgt deres væsentligste Næring paa Havet, vel først som Fiskere, senere paa Langfart. I tidligere Tid sejlede de med deres egne Skibe. 1643 hørte 32 Skibe hjemme paa Øen, men dem brændte Svenskerne paa 6 nær. Med disse Skibe var der vistnok drevet Fiskeri baade inden og uden for Øen, vel ogsaa Fragtfart paa Ribe og Holland. Tabet af dem forvandt Øen sent. I Stedet for Fiskeri og Fragtfart med egne Skibe i hjemlige Farvande lagde Beboerne sig nu efter Hvalfangst i fjerne Have med andres Skibe. Saaledes ser vi dem fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede i voksende Antal deltagende i den Hvalfangst, der blev drevet ud fra Holland og Hamborg.

De store Hvalfangerredere dér kappedes om at faa Søfolkene fra Vesterhavshøerne i deres Tjeneste, og disse arbejdede sig under saadanne Forhold let op til de mest betroede Stillinger. De blev Kommandører, Styrmande, Baadsmænd og Harpunerere. Saa uundværlige havde de efterhaanden gjort sig i disse Stillinger, at de ved at udeblive kunde lamme den hollandske Fangstflaade. I 1765 var Kaptajnløjtnant Stibolt saaledes Vidne til, at hele den hollandske Fangstflaade maatte ankre op under Vexel for at vente paa Søfolkene fra Vesterhavshøerne og Vestjylland, der var bleven opholdt af Modvind. En Sned Aar senere taltes da ogsaa paa Rømø ikke færre end 40 Kommandører, saaledes kaldtes Kaptajnen paa et Hvalfangerskib. I den Tid kom der Velstand til den ellers saa fattige Ø. I Tiden 1750—1800 blev saa godt som alle Gaarde og Huse paa Øen nyopbygget, og det i en for den Tid solid og komfortabel Skikkelse

og smuk Udstyrelse. Kun ganske faa Huse og endnu færre Gaarde synes at have undgaaet Ombygningen i den Periode. Desuden kunde de Rømmø Kaptajner laane Penge ud i stort Maal. I en enkelt Mands efterladte Papirer fandtes der saaledes endnu for 30 Aar siden Gældsbeviser udstedt til Vedkommende for over 100 Aar siden af Folk fra hele den vestlige Halvdel af Nordslesvig. De var bleven værdiløse ved Statsbankerotten.

Skønt der saaledes var rigeligt med Søfolk paa Rømmø, er det vanskeligt at tale om særlige Sømandsslægter. De var jo Sø-mænd saa godt som alle, og der fandtes endnu for 50—60 Aar siden næppe en Familie derovre, der ikke havde et eller flere Medlemmer til Søs og havde haft det gennem saa mange Led, at de med fuld Ret kunde kaldes Sømandsslægter. At være Sømandsslægt var

Chr. Petersens Gaard, Toftum.
(Thade Petersens Hjem).

altsaa det almindelige der, slet ikke noget karakteristisk. Udprægede Landkrabber var i Grunden kun Tilflyttere fra Fastlandet, især fra Ho og Oksby Sogne. De var i Reglen kommen der over som Tjenestekarle. Men hvad enten det nu var Grejs Bleeg, der som ældre Mand drev Øens største Gaard og altid sparede et Hølæs over til næste Aar for det Tilfælde at »Havet kom op« og tog alt Hø en Sommer, eller Kren Møller, der altid gik i halv Trav og snakkede med sig selv, eller Store Jens, der sagdes at kunne krænge en lille Islandsfarer, naar han kom for langt over i Læ, eller Peter Madsen, der henved 90 Aar gammel gik omkring og kartede Uld og i Mørkningen kunde fortælle saa meget fra Hvalfangsten, eller Hans Jørgen, der nu var Daglejer og Jæger og i de senere Aar Tagtækker, saa var de jo alle forhenværende Sømænd og deres Fædre ligeledes.

Om Store Jens fortælles for Resten, at da han i 1848 sammen med flere andre var paa Vej til Hamborg, kom de ind i Kroen i en holstensk By. Der holdtes netop Oprørsmøde. Da en af de tilstedeværende lod nogle haanende Ytringer falde om Danskerne, traadte

Store Jens frem og sagde: »Ja, her er en af dem«, greb saa en Ty-sker med hver Haand og hev dem ud ad Døren. Saa luskede Resten af.

Endnu omkring ved 1880 skulde en rask Dreng saa selvfølgelig til Søs, at en voksen, der interesserede sig for Konfirmandflokkens Fremtid, ikke spurgte Drengene om, hvad de vilde være, men hvem de skulde med, og hvornaar de skulde af Sted.

Imidlertid var allerede den Gang Begyndelsen gjort til det, der helt skulde forandre Livet paa Øen. Dampskibene tog Magten, og Ungdommen vendte sig i stigende Maal til andre Erhverv, men netop

Den gamle Skole paa Rømø.

ved den Tid var noget under Udvikling, der gjorde, at der alligevel blev enkelte Slægter, der med særlig Ret kunde kaldes Sømands-slægter, ganske vist ikke som Styrmand og Kaptajner, hidtil enhver rask Rømødrengs højeste Maal, men som Skibsredere, og ganske vist saa ikke længere boende paa Rømø, men dog stammende fra Rømø, selv om deres Bopæl maatte blive København, Hamborg eller Esbjerg. Dertil kom, at det tyske Herredømme drev saa mange unge bort fra Øen, at næsten Halvdelen af Stemmerne i 1920 kom udefra, og saa sad der endnu i Snesevis tilbage baade i Amerika og Australien.

Den første, der slog ind paa Redervejen ved at erhverve sig eget Skib, var vistnok Linehard Carl fra Vesterhede. Han var 1823 som 10 Aars Dreng rejst med sin Fader til Brunsbüttel for at gaa med paa Hvalfangst, kom senere i almindelig Fragt fart, købte 1847 selv Skib, gav midt i Halvtredserne Stødet til dansk oversøisk Dampskibsfart og tog 1884 Initiativet til Oprettelsen af Dansk Dampskibs-

rederiforening. Fra ham stammer Rederslægten Carl, der endnu er Leder af Dampskibsselskabet »Hejmdal«.

En anden Vej gik Jep Schmidt. Han blev boende paa Rømø, men flyttede pro forma til Ribe, og hans Skibe blev hjemmehørende der for at kunne sejle under dansk Flag. Det var Sejlskibe, der især gik i Fragtfart. Det var hurtigsejlende saakaldte Messinafarere.

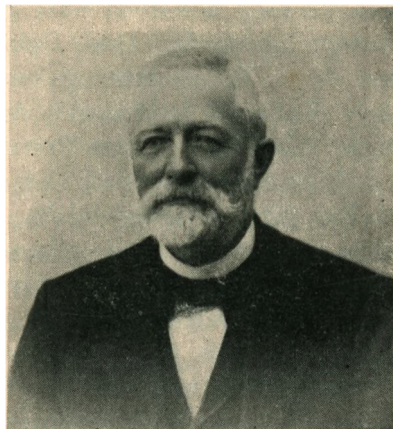
Chr. Andresen var i mange Aar den af Kaptajnerne paa Jep Schmidts Skibe, der saa godt som altid kom først til Maalet. Han blev senere Dampskibsfører og i 1902 Medstifter af Dampskibsselskabet »Dania«.

Christian Kraemer, der ledede Selskabet »Torm« fra 1907—22, var ogsaa fra Rømø.

Videst af disse Rømhøredere drev Peter Mærsk Møller det. Han stod selv indtil sin Død i Spidsen for et betydeligt Rederi i Svendborg, og hans Søn A. P. Møller leder nu hele den store Flaade af nogle og fyrrer Dampskibe og ejer Staalskibsværftet i Odense, som ledes af hans Broder.

Det var djærve Folk, disse Rømhø Søfolk. Jég har allerede fortalt et Træk om Store Jens. Et lignende fortælles om Linehard Carl. Han kom en Gang i en Postvogn til at sidde lige over for et Par Tyskere, der brovtende haanede Danskerne. Da han havde hørt lidt paa det, satte han lynsnart en Fod for Brystet paa hver af dem og sagde: »Vil I nu holde Mund, ellers maser jeg jer!« De tav straks stille og steg ud ved næste Station.

Og det var retlinede Folk. Kurt Koch skriver om dem i »Danske Dampskibsselskabers Historie«: »Det blev haardføre Folk, de Rømhøboere, men det var ogsaa trofaste og ærlige Folk. De gav Rederen, hvad Rederens var, og ved de Penge, de samlede paa Kistebunden, klæbede kun deres eget Ansigts Sved. Derfor var der Lykke ved disse Slægter, derfor voksede de smaa Kapitaler, de samlede, til enorme Kapitaler i tredje og fjerde Led, og hvor de ikke havde efterladt sig jordisk Gods, hvor Havet ubarmhertigt havde taget, hvad det havde givet, efterlod de gamle Slægter fra Vesterhavsøerne et Fond

Peter Mærsk Møller.

af Energi til deres Efterkommere, en common sense og en Menne-
skelighed, der giver dem en fortrinlig Ballast paa Rejsen ud i Li-
ved.« Hjemme paa Øen kunde man da ogsaa godt lægge Penge ned
ved Landevejen, uden at nogen forgreb sig paa dem, selv om Natten.

2.

De gamle S k i k k e holdt sig paa Rømø saa længe i Brug, at
mange af dem i det væsentlige har været godt kendt af endnu le-
vende paa Øen, ja til Dels er i Brug endnu.

Først lidt om A f s k e d s s k i k k e n e :

I det tidlige Foraar gik endnu for 50—60 Aar siden alle de
Mænd, der skulde til Søs, rundt til deres Venner og Bekendte for
at sige Farvel. De tog god Tid til det. Hvert Sted blev de opvartede,
og der blev holdt Snak, men naar de brød op og med Haandtryk
sagde Farvel, maatte de ikke tøve og falde i Samtale igen. Det var
et daarligt Varsel. Opbruddet skulde være resolut.

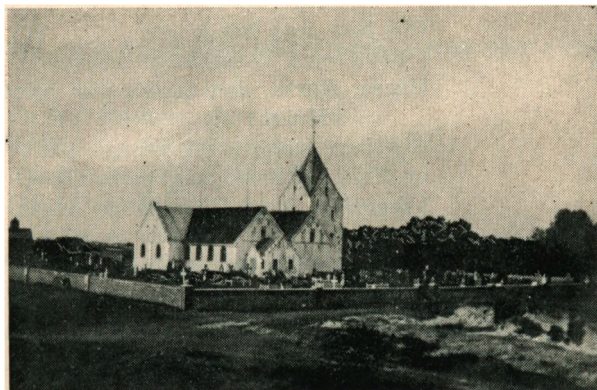
Paa Afrejsens Dag blev den udrejsende ledsaget til Havnen af
nogle mandlige Slægt og Venner som »Gelejdere«. I Kroen dér gav
man sig god Tid til at drikke paa en lykkelig Rejse, men naar Fær-
gemanden meldte, at Baaden var flot, blev den sidste Omgang hur-
tig drukket under Udveksling af mange gode Ønsker. Ved Stranden
sagdes det sidste Farvel, men naar de rejsende var gaaet om Bord,
naar Ankeret var lettet, og Baaden for fyldt Fok svajede om i Vin-
den, mens Storsejlet under et Par kraftige Tag gik til Vejrs og be-
gyndte at give Baaden Fart, raabte »Gelejderne« et taktfast tre-
foldigt Hurra, der besvaredes med et lignende fra dem i Baaden,
som nu med voksende Fart gled ud mod den gryende Morgen for
at søge Brød eller Død. Gelejderne drak endnu et Par Omgange
paa deres Velgaaende og kom ikke sjældent hjem med en »god
Hat«. Ved godt Mod skulde de i alle Tilfælde være. Sentimentalitet
hørte ikke hjemme paa Rømø.

I B e g r a v e l s e s s k i k k e n e havde der nok ogsaa holdt sig
en Del gammel Overlevering. Var nogen død, blev han »lagt paa
Straa«, og en ung Pige gik, sortklædt og med Paraply i Haanden,
rundt til Slægt og Venner for som »Bojmand« højtideligt at melde
Dødsfaldet. Det skete ogsaa ved Dødsfald paa Søen, maaske for
Maaneder siden. Et Par Dage før Begravelsen samledes de nærme-
ste ældre Slægtninge til Kistelæg, og samme Dag gik en ung Mand
som »Bymand« rundt, sommetider over hele Øen, og indbød til at
følge »den salig hensovede til hans sidste Sovekammer og Hvile-

sted«. I tidligere Tider brændte der Lys i Ligstuen, og der vaagede en i et Sideværelse, saalænge den afdøde »laa Lig«.

Paa Vejen til Kirkegaarden skulde to af de nærmeste kvindelige Slægtninge »sidde paa Kisten«, nu dog i en Agestol foran Kisten, og naar Kisten var sænket i Graven, kastede de yngre Mænd i Følget Graven til, inden man forlod den.

Mest Humør var der selvfølgelig over Brylluppet. Tre Uger før det skulde finde Sted, fejredes Trolovelsen, samtidig med, at begge Fædre bestilte Tillysning. Den Dag, da der redtes Brudeseng, en Uges Tid før Brylluppet, mødte de, der vilde give Mad som Brudegave, med Skinke, Kød og Pølser. De fik en Kop Kaffe og dansede hele Natten. — Redekonen maatte ved den Lejlighed paase, at baade Seng og Sovekammer var i den pinligste Orden. El-

Rømhø Kirke.

lers gav det Skoser. Et stort Bryllup holdtes altid om Torsdagen. Det ordnedes af Skafferen ved Hjælp af 4 Skænkerer og 4 Brudepiger, der ogsaa besørgede Opvartningen under hele Festen. Skafferens kvindelige Sideordnede var Redekonen. Foruden at rede Brudeseng var det hendes Hverv at pynte Bruden og at følge hende under hele Festligheden som en Slags Anstandsdame. Fædrene optraadte som Forlovere, mens Mødrene fungerede som Husmødre.

Paa Vejen til Kirken kørte Brud og Brudgom hver paa sin Vogn. Dé maatte i det hele holde sig hver for sig indtil efter Vielsen. Fra Præstegaarden gik Toget i bestemt Orden til Kirken. Efter Vielsen blev der ofret til Præst og Degn. Først gik Bruden op for at lægge sit Offer paa Alteret, saa Brudgommen, der nejede, idet han gik forbi Brudens Plads, derefter Skaffer og Redekone Arm i Arm. Efter dem følger Fædrene, saa Brudepigerne og Skænkerne, derefter Mændene, gifte og ugifte imellem hverandre, efter dem de unge Piger og tilsidst Konerne.

Ud af Kirken gaar de nygifte ved Siden af hinanden, og uden for Døren tager de mod Lykønskninger.

Festmaaltidet efter Vielsen var ret jævnt, men danset blev der fra Torsdag Aften til Fredag Middag. Ind imellem blev der spist og drukket baade tit og godt. Hver Gang en Punsch blev drukket, var det under Afsyngelse af en Skaalsang, der gerne lød:

∴: Og dette skal være
N. N. til Ære, Hurra. ∴:
Ja Skam faa den, som ikke
N. N.s Skaal vil drikke.
Hurra, Hurra, den Skaale var brav,
Hurra!
Gid han maa længe leve,
i Fryd og i Velstand at svæve.
Hurra, Hurra, den Skaale var brav.
Hurra!
Gid han maa leve i mange Aar
og Fryd og Fremgang monne faa,
behagelige Dage, behagelige Sager,
saa mange som Draaber er her!
Guds Fred han ham sende
ihvor han sig vender
i mange lyksalige Aar.
Gud giv ham de Dage,
som ham mon behage,
indtil han af Verden udgaar.
Han skal leve, han skal leve, han skal leve højt, Hurra!
∴: Hurra! Hurra! sing falderadera. ∴:
Han skal leve, han skal leve, han skal leve højt, Hurra!

Man støder an med Kopperne (Punschen blev i Reglen drukket af Kopper), udtaler gode Ønsker og drikker ud. Saa sang man:

Han for Skaalen takker,
Skaalen den var vakker,
∴: Tak, I som sang saa vel og brav, ∴:
Tak skal I ha,
Ja, Tak skal I ha.
Den Skaal var nydelig,
han takker tydelig
for Skaalen sin;
den var og herlig,
han takker kærlig
enhver især.
Ja, Tak skal I have,
fordi I sang saa brav.
Og lige vil vi have,
fordi vi drikker den af.
Tralala, tralala, tralalalalala

Ja, lige vil vi have,
fordi vi drikker den af.
Jeg drikker ud til hver en Draabe,
det gør hver, saa vil vi haabe.
Lambo, lambo, mine Herrer, lambo.

Koppen vendes med Bunden i Vejret, og der synges:

Til Bevis saa vil vi vende
Koppen paa sin ravgal Ende.
Lambo, lambo, mine Herrer, lambo.

Koppen vendes ret om og sættes paa Plads, mens der synges videre:

Se nu har Koppen gjort sin Ret.
Komdidelum dodelum dej.
Nu er den paa sin Ende sat.
Komdidelum dodelum dej.

Ved Middagstide om Fredagen blev der dækket Bord for sidste Gang til en Gang Labskows med Kaffe og Kavringer bagefter. Derefter marcherer Spillemanden ud ad Døren ivrigt gnidende paa sin Violin, Brudefolkene og alle Gæsterne Arm i Arm bagefter ham med Solen rundt om »e Høttesgaard«. Med en Afskedsskaal derude sluttes derefter Gildet for den Dag. Men Søndag Morgen fortsættes det, idet de nærmere Slægtninge er indbudt til at følge de unge Folk til Kirke, hvor Præsten nævner dem i Kirkebønnen, og derefter følge dem hjem, hvor der spises, drikkes og danses til Mandag Morgen i Dagningen. Tirsdag Aften skal saa Skænkerne og Brudepigerne have et Gilde, hvor Brudefolkene selv gaar for Borde. Ved det danses der ogsaa, men dog kun til Midnat eller lidt længere.

Nød man saaledes Glæden til Bunds, saa tog man ogsaa Sorg og Modgang med Fasthed. Ord som smile og græde kendtes betegnende nok ikke i de gamles Sprog paa Rømø. Enten lo eller skreg man, men det sidste saa eller hørte man kun yderst sjældent. Det var barnagtigt. Og barnagtig maatte en Rømøs ikke være.

TRØJBORG

Mange, der aflægger et Besøg ved Trøjborg, er ikke i Stand til at læse og tyde Indskriften paa den gamle Portaloverligger, der nu staar ved Indgangen til Trøjborgs Ruin. Derfor meddeles her en Oversættelse, foretaget af Førstelærer F e d d e r s e n - J e n s e n , Visby:

Fra Arrilds Tid jeg Trøjborg hed,
læs vid're vil du ha' Besked.
Da Frederik den Anden var
i Danmark den, som Kronen har
og otte Aar med Sverrig stred,
hans Oberst Daniel Rantzau hed.
For Heltedaad paa Krigens Veje
erhverved' han mig da til Eje.
Ved Varburg faldt min Herre god,
Han ingen Børn sig efterlod.
Hans Broder fik min Sag da lagt
for Kongen og i Orden bragt.
For Vamdrup bort man bytted' mig,
Peter Rantzau nu tilhører jeg.
Fra Grund han lod mig ny opbygge
— Gud raader ene for min Lykke —
sin Konge og sin Æt til Ære,
som her du ser mig Borg at være,
alt i det Herrens Aar, vi skrive
med femten Hundred firsindstive.

Den latinske Indskrift paa Sandstenstavlen lyder:

Omnia vanitas
Quæris opes condisque arces ut non moriturus
cras moreris nec scis, quis tua possideat.

Den er oversat:

Alt er Forkrænkelighed.
Skatte du sanker, og Borge du bygger, som dø du ej skulde,
Død du i morgen ej ved, hvem der skal eje dit Gods.

ANNA HANS-KONES HUSRAAD

»Sdj. Maanedsskrift« har faaet overladt en lille Bog, indeholdende en Mængde Husraad. Optegnelserne slutter med Underskriften: »Anna Hans-Kone af Harris d. 1. Martzii Anno 1782. Soli Deo Gloria. Eene Gud Æren.«

Anna Hans-Kone var gift med Bolsmand Hans Petersen, som overtog en Gaard i Harris, Brede Sogn, i 1765. Saa vidt man kan se af Haandskriften, er Husraadene dog ikke nedskrevet af hende selv, men af Naboen, Snedker Jens Lorentzen Klindt.

Opskrifterne begynder med en Redegørelse for, hvad de enkelte Medikamenter, der ikke maatte mangle i et vel udrustet Husapotek, er gode for. De vigtigste Medikamenter er: Hjertensfrydolie, Confectio Alkermis, Venetiansk Theriak, Krumholtzolie, Rosmarieolie, Lindetræolie, Johandel eller Kræmerberolie, Kummenolie, Nellikolie, Terpentiniolie, Anisolié, Malurtolie, Skorpionolie.

Som Eksempel paa denne Gruppe af gamle Recepter skal vi anføre, hvad Malurtolie kan bruges til:

Malurt Olie.

Denne Olie stiller modersyge og Bugplage naar mand deraf Bruger 6 Eller 8 Draaber i varm melk eller i Suppe. Den er ogsaa god mod orme saa vel for gamle som for unge folk. Naar mand om morgenen ædru bruger 4 til 9 Draaber i melk eller vand, og naar mand smører denne Olie om Navlen, saa døder og fordriver den Orme. Denne Olie varmer særdeles Maven og gjør den god, naar man bruger 7 Eller 8 Draaber deraf.

Værre er Bogens større anden Halvdel, hvor Udgangspunktet ikke er Medicinen, men Sygdommen. Her træder Middelalderen os uforfalsket i Møde med sin store Tiltro til de mærkeligste Raad og den manglende Forstaaelse for Hygiejnens Betydning. Som Eksempler paa, hvad man dengang behandlede Folk med, skal nævnes følgende:

Naar en kvinde har svart ved at føde.

Naar en kvinde har svart ved at føde Tag Oxe mæg og Bland det med Honing, gjør det vel varmt, og leg det under brystet, det hjælper. — Ellers Kaager Æg, og lad Qvinden indtage 2 Skeefuld af det vand, hvori Egene ere Kaaget, saa driver det fra hende, om hun inddog har Laboreret derpaa i otte Dage og barnet hos hende var død og vilde raadne.

For Kold Feber.

~~Tag~~ den Huud som findes i Eggeskal, bind den om den mindste Finger paa den venstre Haand og lad den ligge derom i 24 Timer saa forgaar Feberen.

For den forfaldende Syge.

Tag Hiertil blodet af et ny fød Lam, som aldrig haver diet og giv den Syge. Næst gud hielper det.

For gulsot.

Tag 3 af den Syges egne Luus, giv ham dem i sit mad, det hielper. Eller tag en stor Levendes Spinde (Edderkop) i et nødskal, heng den for hiertekulen i 5 Eller 9 Dage, til spinden dør. Samme trækker Guulsoten til sig. Kast den siden i flydendes vand.

For gammel Saar.

Brænd en Hugorm til Pulver og tag det paa Saaret, saa læges det inden 3 Dage.

Naar man ikke kan have sit Mad.

Tag faare møg, bland det med Honning og leg det paa Bugen, det hielper og giver Løsning. At komme raa gaasister (Flomme) deriblant er og got. Item, en Sviinblære at tørre og støde smaa og derefter Blandet i øl og deraf druket, det er prøvet og haver hiulpet.

For Ligtorne.

Tag sorte levende snegle, som ikke haver Huus, Leg dem i en Dug og Riv Ligtornene dermed indtil Sneglene ere døde, stik dem siden paa en Kiep i Luften. Naar de ere tørre, forgaar og ligtornene.

Læge et Saar.

Sammel Macum af ørene, saa meget Mueligt er, gyd terpentinolie derover, som behøves, og forvar samme. Naar du vilt bruge det, saa smør noget Lidet deraf i Saaret og bind det til. Inden 24 Timer er Saaret heelt og reent.

Blod at stille.

Naar mand ikke kand stille blodet paa Mennsker eller Queg saa tag en Kiel af et Trin paa en stie (Stige) Eller en Kiel af en skammel eller bænk, rør den om i Blodet, og slaa den ind igien Hvor den før har Sidet, saa staar Blodet strax, er proberet.

NORDSLESVIGSKE SAGN

FRA SVEND GRUNDTVIGS SAMLING

TRYKT MED TILLADELSE FRA DANSK FOLKEMINDESAMLING*)

II. SAGN OM BJERGMÆND, NISSER OG UNDERVÆTTER

Bjergfolk.

Hist og her i Kæmpehøjene maa der vistnok bo Bjergfolk; thi undertiden ser man noget skinne paa Siden af Højen; det skal være Bjergmandens Sølvtoj, der er lagt ud i Solen. Nærmer nogen sig Højen, da forsvinder det hele pludselig. I andre Høje hører man undertiden et stærkt Bulder, som naar Laaget paa en meget stor Kiste smækkes i; det kan være saa stærkt, at Kreaturerne i Nærheden farer forskrækkede derfra, tøjrede Faar rive sig løs o. s. v.

(Fra Haderslev Amt; opt. af Lærer Beck 1857.)

Kisten i Kéghøj.

I en Høj »Keeghøj« paa Skovby Mark, Vedsted Sogn, vil man ofte have hørt et Kistelaag med stort Bulder og Metalklang slaa i Laas. Fornuftige Mænd endogsaa bekræfter dette af egen Erfaring, og Hyrdedrengene kender denne Klang meget vel og tror, at det er en Skat, som ejes af Nisser eller Vætter.

(Opt. af Fru Anna Christ. Ludvigsen 1854.)

Smedning i Højen.

Ovenfor Svejlundstok ved Siverkro ligger Svejlundbjærre, og paa dette er der en Høj, hvori der siges at bo Troldfolk eller Vætter, som de ogsaa kaldes. En Gang var jeg deroppe at tøjre Hestene, og da hørte jeg to Hamre smede derinde. Jeg blev da meget bange, thi jeg var den Gang kun en Dreng, og løb alt hvad jeg kunde hjem. Da jeg kom hjem, hvor jeg tjente, saa siger Manden, for han kunde jo mærke, at jeg havde løbet stærkt: »Det er dog grovt, som du puster, Hans Christian! Hvorfor kommer du saa hurtig igen?« Jeg fortalte ham da, hvad jeg havde hørt, og siden efter fortalte Karlen, at han tit havde hørt det samme.

(Opt. af Nis Callesen, meddelt af Skomager Grønnegaard, Hellevad.)

*) Se Bemærkninger i »Sdj. Mdskr.« X. Aarg. Side 86.

Alterbægeret i Ullerup Kirke.

Dæ va jen Gang en Herremand ind o Blansgaard, som red te Bys. Aa no traf de sæ jauen saant, te han sku ri forbi en Hy, som laa ve æ Vej. Aa æ Lav han kommer te æ Hy o æ Hjemvej (for de va sild om Auten), da va den oprejst å Pæl, aa æ Bjerremind, som va indenfor, holdt Gild den Auten. Ælav han no vil ri forbi, kommer dæ jen a æ Bjerremind ud te ham mæ et Bæger Vin, aa æ Herremand tejer et, men kytter æ Vin te baag øver sæ aa sætter astej. Da han va kommen hjem aa fæk æ Bæger ætterse, da va de a Guld. Aa de Bæger er endno i Ullerup Kirk.

(Opt. af Jørgen Iversen 1858.)

Underbosfolkernes Brudfærd.

Paa en Bondegaard i Sottrup havde man for mange Aar siden saadanne Væsener, der især opholdt sig i et Kammer i den ene Ende af Huset, kaldet »æ Kleve«. De var til Jævnshold usynlige; kun ved enkelte Lejligheder fik Husets Beboere dem at se. Saaledes kom der en Søndag Formiddag en lille Dreng og en lille Pige hen til Tjenestepigen i Huset og begærede en Saks og en Redekam. Først sagde hun nej, men da de lovede hende, at saa skulde hun alene faa Brudeskaren at se, lod hun dem faa, hvad de forlangte. Da Husbonden med sin Familie og sit Tyende sad ved Bordet om Middagen og spiste, begyndte Pigen paa en Gang at le højt. En Tigger, som just var kommen ind og havde faaet et Fad Suppe, som han sad med paa Skødet og spiste, lod Fadet falde, saa det gik i Stykker. Medens Familien og fornemmelig Husbonden ærgrede sig over den skete Skade, blev Pigen ved med sin høje Latter, og først efter nogle Øjeblikkes Forløb kunde hun fortælle Aarsagen, hvorfor hun havde let. Hun sagde da, at der var kommen en hel Brudeskare af disse Underbosfolk; i Spidsen gik Musiken, og navnlig havde Tambouren blandt andre Kneb slaet Fadet ud af Hænderne paa Tiggeren. Det øvrige Følge var stadselig klædt og glimrede af Guld; for Resten formaaede hun ikke at beskrive det smukke Tog. Den næste Dag laa de Sager, som Pigen havde laant ud, paa Bordet i hendes Kammer.

Optegnet af L. Knudsen 1854, meddelt af L. N. Hansen fra Sottrup (Elev paa Rødding Højskole.)

(Fortsættes.)

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.

Kontor: Parkallé 15,

Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten.

Støt

de sønderjydske

Jndsamlinger.

C. H. L.

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.

Frederiksgade 37-39. Telf. 59.

Odense.

Jernstøberier.

Væveskolen „Askovhus“

Indeh.: Paula Tvoek & HennyBaumann
Statsanerkendt teknisk Skole med 6 Måneders Kursus, samt 2-arrige Kursus for Lærende- og Erhvervsuddannelse.
Forlang Prospekt. Tlf. Sønderborg Nr. 1003

Aktieselskabet
J. C. Modeweg & Søn
København

Svendborg Dampmølle

anbefaler sine forskellige fortrinlige Melsorter. Specielt „Navigator“ og „Saturn“

„DEGO“

Havregryn er de sundeste

AKTIESELSKABET

Svendborg

Øxenbjerg

Dampmølle

Svendborg.

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

Gummistøvler

Sønderjydske Landmænds

Andels - Smørgsforening
Sønderborg.

ALSISK FRØAVL

Sønderborg Telf. 18

Alle første
Klasses Stammer.

Andelsselskabet
Odense
Eksportslagteri
ODENSE

AKTIESELSKABET

DET ØSTASIATISKE KOMPAGNI

KØBENHAVN

Askov Sløjdskole

Vejen St. Telf. 17 Askov.
Skolen for Overgangsalderen.
Amtsunderst. skal søges inden 1. Jull.
Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov.
Skema og Skoleplan sendes frit.
Kristine og Anders Nielsen

D · F · J
DE FORENEDE JERNSTØBERIER

Fabriken i Frederiksværk

Forsikringsaktieselskabet

Nye Danske af 1864

Alle Arter af Forsikring

Aktiekapital: 6 Mill. Kr.

Reservefonde ult. 1934: Ca. 4 Mill. Kr.

Stormgade 2-4

København K.

Aktieselskabet.

Glud og Marstrands Fabriker

Carl Lundsgade 20

DANIA

GASAPPARATER
OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Varelotteriet

byder sine Spillere de største
Gevinstchancer og støtter
Dansk Haandværk og Industri
samt velgørende Institutioner.

Aarlig 228000 Gevinster

Spil og vind!

M. J. Grønbech & Sønner

Amaliegade Nr. 9 — København K.

Repræsentant for Danmark for

Brukskoncernens Førsæljnings Aktiebolag

Fogersta Bruks Aktiebolag — Dannemoraverken

De originale DANMEMORA Rund- og
Bloksave, Høvl-, Kehle- og Fræsejern

Stort Lager af Staalbjælker og L-Staal

Eriksen & Christensen A/S

Korn & Foderstoffer

ESBJERG

Telf. 1500

P. Westergaard & Søn

Hestehdl - Kreaturkommissionærer

Tietgensgade 73, Telf. 4409

Kvægtorvet 16-18, Telf. 11209

København